

MET FOTO'S DE DIEPTE IN

Werkvorm bij historische context Koude Oorlog

Lessen voorbereiden is tijdrovend werk; door de werkdruk is het ontwerpen van eigen lesmateriaal vaak onhaalbaar. De nieuw ingevoerde historische contexten binnen de examenprogramma's van havo en vwo moeten verdieping brengen, maar hoe moet dit vormgegeven worden?

Eén opdracht over de Koude Oorlog brengt nog geen verlossing, maar misschien wel inspiratie.

De eindexamens zijn voor leerlingen en docenten altijd een spannende periode. Dit jaar zal de geschiedenissectie echter nog wat extra zenuwen moeten verwerken. Het nieuwe centraal examen geschiedenis voor havo en vwo staat voor de deur. In 2001 werd hiertoe het startschot gegeven door de Commissie Historische en Maatschappelijke Vorming onder leiding van hoogleraar Piet de Rooy. Nu is revisie binnen geschiedenis altijd aan debat onderhevig en ook het nieuwe curriculum was voer voor discussie onder docenten. De ingevoerde tien tijdvakken werden qua indeling te arbitrair bevonden, maar als didactisch hulpmiddel grotendeels aanvaard.

'ER IS DAN OOK VRAAG NAAR LESMATERIAAL EN WERKVORMEN DIE KUNNEN BIJDRAGEN AAN DE VORMGEVING VAN HET NIEUWE PROGRAMMA'

Toen in maart 2013 de nieuwste toevoeging aan het curriculum voltooid werd, in de vorm van de historische contexten, klonken er wederom kritische geluiden. Een van de aandachtspunten was het gebrek aan overzichtelijk lesmateriaal en werkvormen. Dit bleek ook uit interviews met docenten die vakdidacticus Hanneke Tuithof af heeft genomen naar aanleiding van haar promotieonderzoek naar de kennisontwikkeling van geschiedenisdocenten richting het nieuwe examenprogramma.

WAAR BLIJFT DE VERDIEPING?

Een lastig punt van het nieuwe curriculum voor docenten was de niet-specifieke inhoud. De syllabuscommissie beantwoordde deze kritiek door de kenmerkende aspecten te clusteren binnen historische contexten. Deze afbakening moest voor duidelijkheid zorgen en gaf tegelijkertijd de mogelijkheid tot verdieping. Uit de interviews bleek dat deze verdieping iets is waar menig docent zijn hoop op had gevestigd. De uitgebreide behandeling van

een bepaald onderwerp is voor hen juist dat wat het geschiedenisonderwijs zo mooi maakt. Want hoewel de tien tijdvakken voor een globaal overzicht zorgen en de chronologische kennis zullen bevorderen, wordt het door docenten beoordeeld als vrij droge stof. Daarnaast moet er voor de behandeling van het gehele examenprogramma een strakke planning gehanteerd worden. Dat leidt ertoe dat er, zeker op de havo, weinig tijd en ruimte overblijft voor de gewenste verdieping.

Hoewel de historische contexten potentie hebben, zien veel geschiedenisdocenten nog niet goed hoe de vertaling naar de praktijk eruit moet zien. De onduidelijkheid over het curriculum, het gebrek aan tijd en de hoge werkdruk hebben zodoende invloed gehad op het aanpassingsvermogen van docenten ten opzichte van het nieuwe examenprogramma. Het waren begrijpelijke aandachtspunten, maar met het naderende centraal examen was uitstel geen optie meer. Er is dan ook vraag naar lesmateriaal en werkvormen die kunnen bijdragen aan de vormgeving van het nieuwe programma. Om enigszins aan deze vraag tegemoet te komen, hebben wij een opdracht ontworpen die zich richt op de historische context van de Koude Oorlog. Daarbij is geprobeerd verscheidene doelstellingen ►

Hanneke Tuithof is als vakdidacticus verbonden aan de Universiteit Utrecht en de Hogeschool Utrecht. Haar huidige promotieonderzoek richt zich op de kennisontwikkeling van geschiedenisdocenten.

Maurits Kok assisteerde haar als student aan de Hogeschool Utrecht bij de analyse van de interviews. Naar aanleiding daarvan ontwierp hij deze didactische werkvorm.

Nixon proost met de Chinese premier Zhou Enlai tijdens Nixons bezoek aan China in 1972.

Kennedy in Berlijn:
'Ich bin ein Berliner',
1963. Foto: Robert
Knudsen, The John
F. Kennedy Presi-
dential Library and
Museum, Boston.

van het geschiedenisonderwijs te integreren, zo worden aspecten uit Domein A (historisch besef en historische vaardigheden) gecombineerd met Domein B (oriëntatiekennis).

OPDRACHT IN HET KORT

De werkvorm heeft een hoge moeilijkheidsgraad en is bedoeld voor de examenklassen van havo en vwo, maar kan met enkele aanpassingen ook gebruikt worden in lagere jaarlagen. Gedeeltelijk sluiten gebruikte foto's ook aan bij het deel over de Koude Oorlog in het historisch overzicht van het vmbo-examenprogramma. De opzet van de opdracht is eenvoudig en gaat uit van een tijdlijn die de periode behandelt vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog tot de Val van de Berlijnse Muur. Er is een onderverdeling gemaakt in perioden van vier jaar waarbinnen de gebeurtenissen geplaatst moeten worden. De gebeurtenissen worden verbeeld door iconische foto's die genomen zijn tijdens de Koude Oorlog. Aan de bovenzijde moeten foto's geplaatst worden die verband houden met het politiek-bestuurlijke domein en aan de onderzijde is er ruimte voor afbeeldingen uit het sociaal-maatschappelijke domein. Door groepsgewijs te

overleggen en te discussiëren moeten leerlingen de foto's op de juiste plek proberen te leggen. Als er getwijfeld wordt over de gebeurtenis op de foto, kunnen leerlingen hun toevlucht nemen tot de achterzijde van de afbeelding, waar een korte beschrijving gegeven wordt van het historische moment. Ook zijn de bijbehorende kenmerkende aspecten en begrippen op de achterkant terug te vinden. Met de visuele én de tekstuele informatie

Hogeschool van Amsterdam

MET JE MASTER OF EDUCATION KLAAR VOOR DE VOLGENDE STAP!

OPLEIDING TOT EERSTEGRAADSLERAAR GESCHIEDENIS

Heb je de ambitie om je vakinhoudelijk en didactisch verder te ontwikkelen om geschiedenis te geven in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs? Kies dan voor de masteropleiding Leraar Geschiedenis van de Hogeschool van Amsterdam. Het onderwijs wordt verzorgd door hooggekwalificeerde docenten die ervoor zorgen dat je vakkennis op academisch niveau komt. Ook vergroot je je kennis op het gebied van vakdidactiek en je leert hierin onderzoek te doen. Tijdens je opleiding ontwikkel je je binnen je eigen school in de verschillende rollen die je als eerstegraadsleraar vervult. Hierbij word je persoonlijk begeleid.

Heb je interesse? Kom dan naar de open avond op 14 april a.s.

Of meld je direct aan voor een intakegesprek via
mastereducation@hva.nl.

► Vraag nu de Lerarenbeurs aan

CREATING TOMORROW

[HVA.NL/MASTEREDUCATION](https://hva.nl/mastereducation)

moeten de leerlingen al redenerend tot een volledige tijdlijn zien te komen.

Tussentijds en achteraf kunnen keuzes klassikaal besproken worden. Daarbij is de argumentatie voor de plaatsing van foto's van belang. De docent kan zodoende ook zicht krijgen op het chronologisch besef van de leerlingen.

UITGANGSPUNT

De werkvorm is geïnspireerd door een soortgelijke tijdlijn die de Anne Frank Stichting ontwierp voor pabostudenten.¹ Voor de hierboven besproken variant is echter de historische context het basis-ingrediënt. De daarin opgenomen voorbeelden en teksten hebben geleid tot de selectie van de gebruikte foto's. Aanvullend zijn aansprekende historische momenten gebruikt, waarbij ook geprobeerd is het verband tussen het politiek-bestuurlijke en het sociaal-maatschappelijke domein in ogenschouw te nemen.

De gekozen domeinen komen voort uit het belang van de Koude Oorlog op de twee gebieden – de periode kreeg niet alleen vorm door de politieke besluiten, maar had ook effect op het dagelijks leven. Voor leerlingen is deze wisselwerking aansprekend. Hoewel voor enkele foto's argumenten kunnen worden gegeven voor beide domeinen, zijn de discussies die daaruit voortkomen juist interessant. Voor het ontwerpen van een dergelijke opdracht zijn keuzes niet te vermijden, maar vooral van belang is dat het een aanzienlijk deel van de historische context en daarmee de Koude Oorlog dekt.

EIGEN INVULLING

De werkvorm combineert de aanwezige kennis van leerlingen met logisch redeneren. Door de opzet van de opdracht wordt het denken zichtbaar gemaakt. Leerlingen zijn bezig met het verzamelen van de informatie die ze al hebben, ordenen die vervolgens naar domein en chronologie en lichten tot slot toe waarom zij bepaalde keuzes maken. Op die manier kunnen zij met de juiste argumenten en

conclusies de tijdlijn voltooien. Daarnaast construeren zij hun kennis door de gebeurtenissen te koppelen aan een periode en aan de kenmerkende aspecten.

De werkvorm leent zich overigens voor verdere aanpassingen. De foto's die nog niet behandeld zijn in de les kunnen weggelaten worden – dit kan ook wanneer de opdracht toegepast wordt op andere jaarlagen of niveaus. Daarnaast staan de meeste gebeurtenissen binnen de aangegeven tijdperiodes in verband met elkaar. Leerlingen worden extra uitgedaagd als ze gevraagd worden naar oorzaak en gevolg. Ze kunnen dan nadenken over het gegeven of de ontwikkelingen in het politiek-bestuurlijke domein een uitwerking hadden op het sociaal-maatschappelijke domein, maar ook vice versa. Op wat voor manier de opdracht ook ingezet wordt, het doel is om op een actieve manier de stof te behandelen en kennis te toetsen. Met de historische contexten hebben geschiedenisdocenten een mogelijkheid tot verdieping in handen gekregen. Hopelijk kunnen dit soort werkvormen ook bij leerlingen enthousiasme teweegbrengen. ■

¹ Anne Frank Stichting, *Lesgeven over Anne Frank, vooroor- delen en discrimina- tie*, www.annefrank.org/nl/Educatie/Docentenportal/Pro- ducten-en-trainingen/ Pabo/Werkvorm-2/ (geraadpleegd op 30 januari 2015).

De Val van de Muur, 1989.
Linksonder:
Conferentie van Potsdam, 1945.

VOLLEDIGE OPDRACHT

De werkvorm met instructie en antwoordmodel kan kosteloos gedownload worden via de website van Hanneke Tuithof: <http://tiny.cc/K02KO>.

ACHTERGRONDINFORMATIE EN MEER INSPIRATIE

- www.slo.nl/geschiedenisexamen2015.
- Aardema, A., J. de Vries en H. Havekes, *Actief Historisch Denken* (deel 1, 2 en 3) (Boxmeer 2004; 2005; 2011).
- www.uu.nl/geschiedenisendidactiek.

MEER LEZEN OVER DE KOUDE OORLOG

- TONY JUDT, *Postwar. A History of Europe Since 1945*, (New York 2006).
- MELVYN P. LEFFLER en Odd Arne Westad (red.), *The Cambridge History of the Cold War* (Cambridge 2012).
- WILSON CENTER, 'Cold War International History Project': <http://tiny.cc/K02Cold>.

